

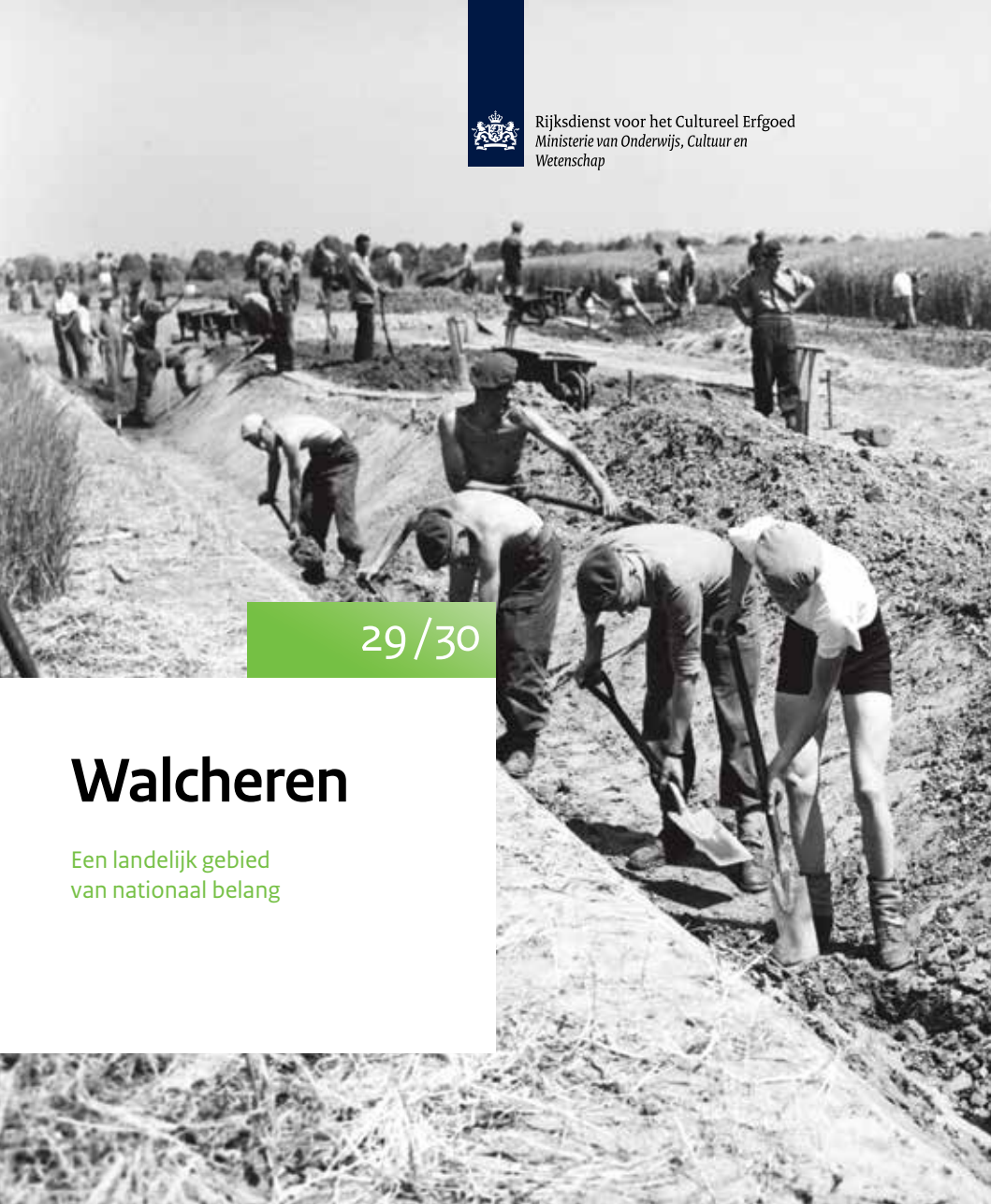

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

29/30

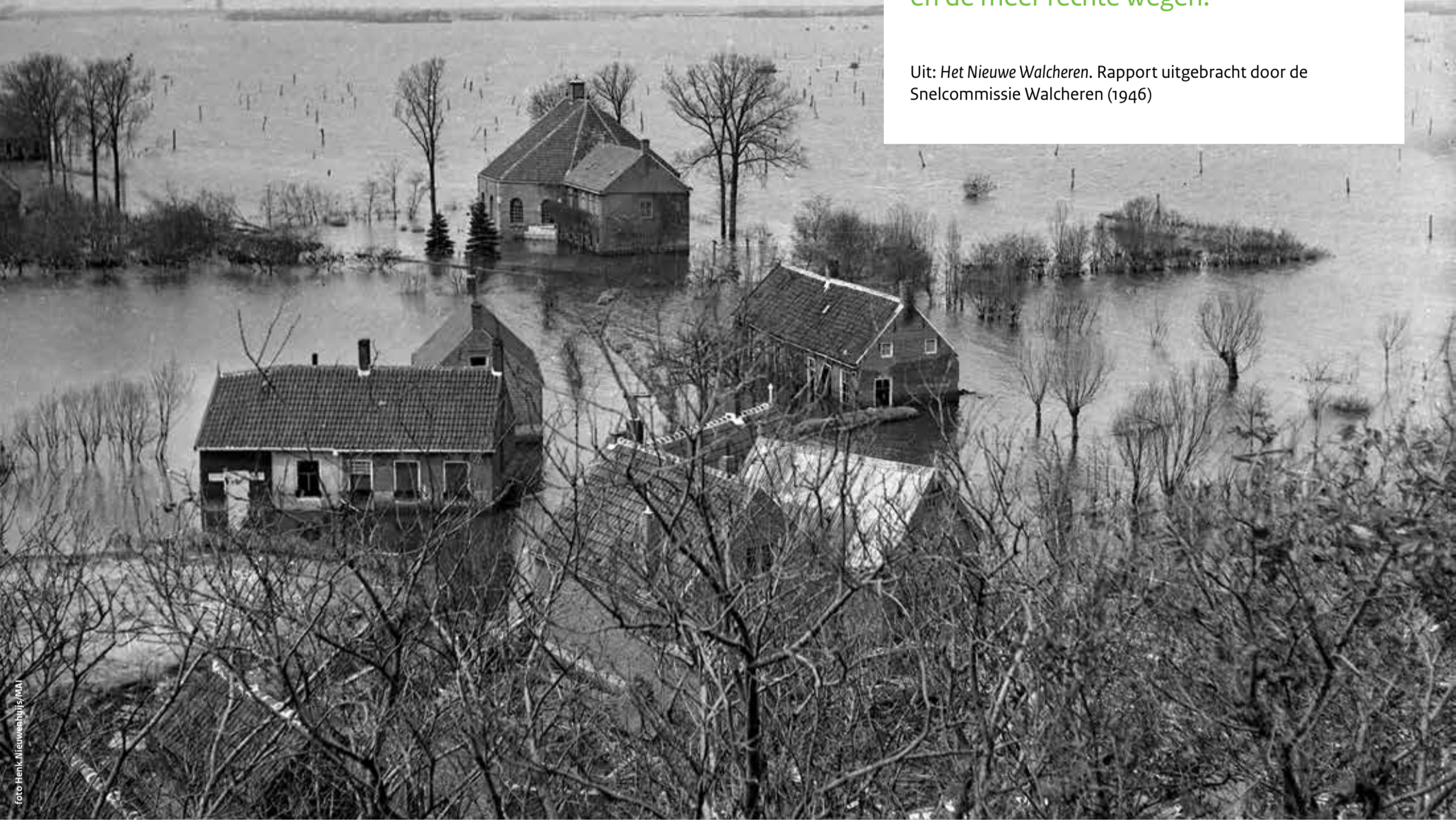
Walcheren

Een landelijk gebied
van nationaal belang

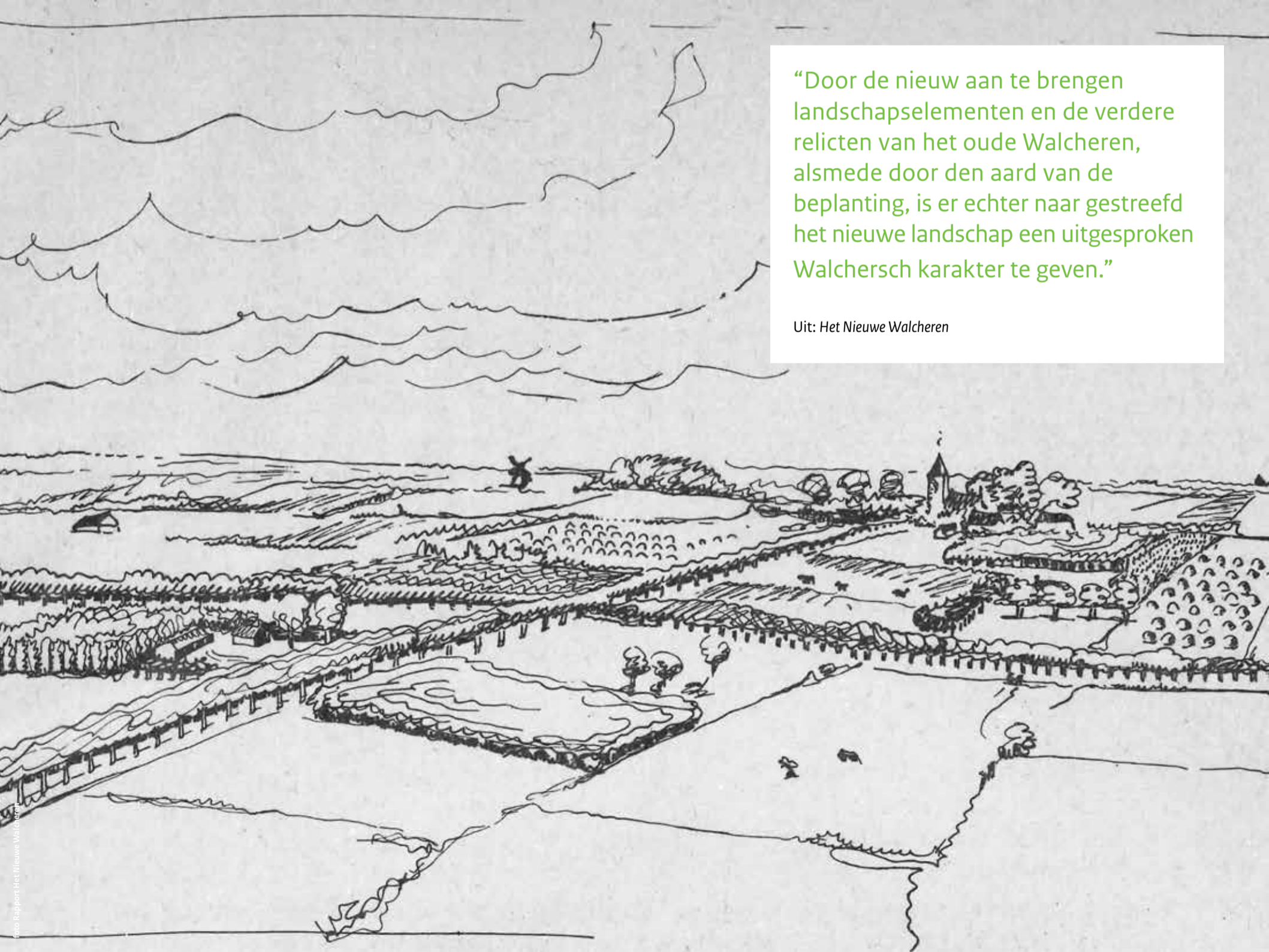
“Het oude Walchersche landschap van voor de inundatie zal nooit meer terug kunnen keeren door de totale vernietiging van alle plantengroei en als gevolg van de grotere kavelstructuur en de meer rechte wegen.”

Uit: *Het Nieuwe Walcheren*. Rapport uitgebracht door de Snelcommissie Walcheren (1946)

“Door de nieuw aan te brengen landschapselementen en de verdere relictten van het oude Walcheren, alsmede door den aard van de beplanting, is er echter naar gestreefd het nieuwe landschap een uitgesproken Walchersch karakter te geven.”

Uit: *Het Nieuwe Walcheren*

Wederopbouwperiode

Wie de kaart van Nederland van eind jaren dertig vergelijkt met die van eind jaren zestig ziet grote veranderingen. Het aanzicht en de inrichting van steden, dorpen en landelijke gebieden zijn ingrijpend veranderd. De Tweede Wereldoorlog richtte zware verwoestingen aan. De gebouwen en infrastructuur in honderden dorpen en steden lagen in puin of raakten zwaar beschadigd. Al tijdens de oorlog begon een centraal geleide rijksdienst met het herstel van de oorlogsschade en de wederopbouw. Dit was niet de enige ruimtelijke opgave waar de overheid voor stond tijdens de wederopbouwperiode. Voor de oorlog leefden al andere grote wensen die nog niet vervuld waren zoals de uitbreiding en vernieuwing van steden en de modernisering van het platteland.

De wederopbouw was ook een periode van optimisme en modernisering. Nieuwe materialen en verkavelingspatronen deden hun intrede, evenals een nieuwe wijkopbouw met veel groen. Het motto van de stad werd licht, lucht en ruimte. Daarnaast kwamen er steeds meer auto's waar rekening mee gehouden moest worden in de plannen.

Selectie van 30 wederopbouwgebieden

De Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed heeft dertig wederopbouwgebieden geselecteerd uit de periode tussen 1940 en 1965. In deze periode is een groot deel van Nederland opnieuw ingericht. Dat gebeurde op een totaal andere manier dan vóór de oorlog. De geselecteerde gebieden geven met elkaar een goed beeld van hoe er gedacht, gebouwd en ingericht werd. De gebieden worden beschouwd als toonbeelden van de wederopbouwperiode. Ze onderscheiden zich nationaal of zelfs internationaal, bijvoorbeeld vanwege de kwaliteit van de architectuur of als bijzonder voorbeeld van stedenbouw of landschapsinrichting. De Rijksdienst heeft de gebieden in drie gebiedstypen ingedeeld: de wederopbouwkeren (de herstelde oorlogsschade), de naoorlogse woonwijken (de planmatige, stedelijke uitbreidingswijken) en de landelijke gebieden (agrarische ruilverkavelings- en landinrichtingsgebieden).

De rol van het Rijk en de gemeenten

De selectie als één van de 30 wederopbouwgebieden zorgt in de eerste plaats vooral voor meer aandacht en waardering. Het Rijk heeft ervoor gekozen deze gebieden niet als rijksbeschermd gezichten aan te wijzen. De uitdaging voor de gemeente en haar bewoners is om een manier te vinden waarop nieuwe ontwikkelingen en behoud van het karakter van het gebied samen kunnen gaan.

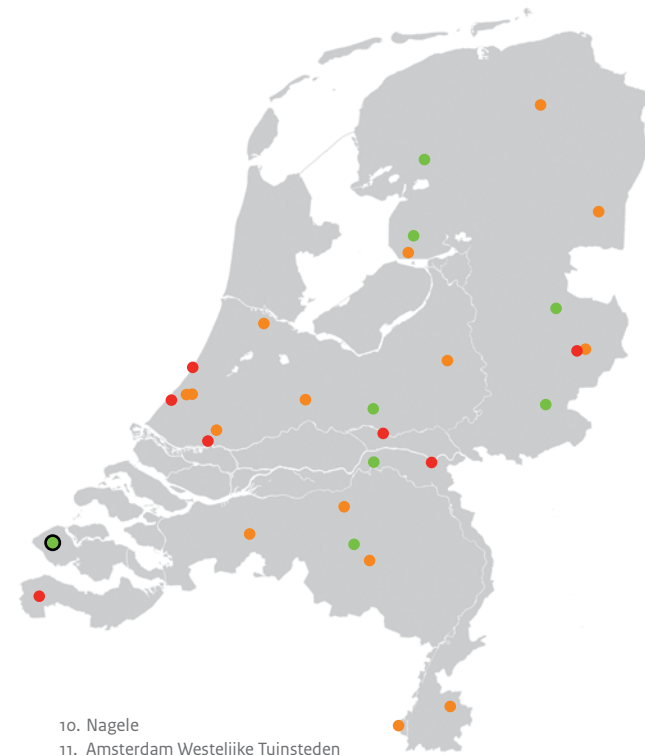
Wederopbouw is één van de vijf prioriteiten uit de rijksnota Visie erfgoed en ruimte. Kiezen voor karakter (VER). Deze nota beschrijft hoe het Rijk een rol ziet voor het cultureel erfgoed in de ruimtelijke ordening. Ook wordt geschetst op welke manier publieke en private partijen rondom cultureel erfgoed en ruimtelijke ordening zouden moeten samenwerken. Het Rijk wil stimuleren dat de bijzondere eigenschappen, de kwaliteiten van de wederopbouwgebieden, ook in de toekomst herkenbaar aanwezig blijven. Om dat te bereiken wil het Rijk (bestuurlijke) afspraken maken met de betrokken gemeenten.

Landelijke gebieden

Na de oorlog veranderden de landelijke gebieden sterk van karakter. Verschillende ontwikkelingen speelden daarbij een rol. Schade als gevolg van de oorlog en de Watersnoodramp van 1953 werd hersteld. Tegelijkertijd leidde grootschalige ruilverkaveling tot herinrichting van honderdduizenden hectares cultuurgrond. Ook ging Nederland door met inrichting van nieuw land en ontginning. Walcheren gold voor de verschillende overheden als proeftuin voor integrale vernieuwing.

30 wederopbouwgebieden

- Wederopbouwkeren
- Naoorlogse woonwijken
- Landelijke gebieden
- Veere Walcheren

Wederopbouwkeren

01. Hengelo binnenstad
02. Katwijk aan Zee Boulevardzone
03. Den Haag Atlantikwallzone Kijkduin-Zorgvliet
04. Rhenen binnenstad
05. Rotterdam oostelijke binnenstad
06. Nijmegen binnenstad
07. Oostburg

Naoorlogse woonwijken

08. Groningen De Wijert-Noord
09. Emmen Emmermeer, Angelslo en Emmerhout

10. Nagele

11. Amsterdam Westelijke Tuinsteden
12. Hengelo Klein Driene I en II
13. Apeldoorn Kerschoten
14. Den Haag Mariahoeve
15. Leidschendam-Voorburg De Heuvel Prinsenhof
16. Utrecht De Halve Maan
17. Rotterdam Ommoord
18. Den Bosch Plan Zuid/De Pettelaar
19. Breda De Heuvel
20. Eindhoven 't Hool
21. Heerlen Vrieheide
22. Maastricht De Pottenberg

Landelijke gebieden

23. Skarsterlân Haskerveenpolder
24. Noordoostpolder
25. Vriezenveen
26. Berkelland Beltrum I
27. De Groep en omgeving
28. Maas en Waal-West
29. Veere Walcheren
30. Bostel en Best De Scheeken

Atlas van de wederopbouw in Nederland

De atlas biedt een overzicht van de 30 geselecteerde wederopbouwgebieden en vertelt het verhaal van de ruimtelijke ordening in Nederland aan de hand van een aantal essays.

ISBN 978-94-6208-092-8

Walcheren is één van de dertig door het Rijk geselecteerde naoorlogse gebieden met een bijzondere cultuurhistorische betekenis. De gebieden tonen samen het tijdperk van de wederopbouw.

Meer informatie:

- De Structuurvisie Cultuurhistorie van de Gemeente Veere (2015) is te downloaden via: www.veere.nl/inwoners/wonen-en-verbouwen_47807/item/ruimtelijke-plannen_74387.
- Inlichtingen: Gemeente Veere, afdeling Ruimtelijke ontwikkeling, (0118) 555 444, gemeente@veere.nl.
- Landschapsatlas van Walcheren, K. Bos e.a., 2008.

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE)

De RCE ondersteunt gemeenten bij het opstellen en uitvoeren van plannen die het karakter van de wederopbouwgebieden voor de toekomst behouden. De RCE vindt het belangrijk dat specifieke kennis over de wederopbouwperiode ontwikkeld wordt en beschikbaar komt. Het kennisplatform wederopbouwgebieden vervult hierin een centrale rol.

Zie ook: www.cultureelerfgoed.nl/dossiers/wederopbouw

Walcheren

Walcheren heeft zwaar te lijden gehad door verwoesting tijdens de Tweede Wereldoorlog. Belangrijk bij de reconstructie van dit verwoeste Zeeuwse eiland was de herverkaveling ten dienste van een efficiëntere landbouw. Walcheren gold voor verschillende overheden als proeftuin voor integrale vernieuwing.

Geallieerde bombardementen in 1944 zorgden voor zware dijkschade. Zeewater kon lange tijd ongehinderd binnenstromen, met rampzalige gevolgen voor bodem, gebouwen, landschap en infrastructuur. Dankzij de Herverkavelingswet Walcheren kon de wederopbouw snel na de oorlog van start gaan. Het duurde tot 1958 voordat alle werkzaamheden afgerond waren. De ervaringen op Walcheren dienden na de Watersnoodramp van 1953 mede als voorbeeld voor het herstel van de verdrinken eilanden in Zuid-Holland en Zeeland.

Het ontwerp voor de herinrichting van Walcheren is mede gebaseerd op een vooroorlogs streekplan, dat al een aanzet gaf voor verbetering van de waterhuishouding, waardoor grasland kon worden omgezet in akkerland. Geprobeerd is om het groene karakter en de cultuurhistorische kenmerken van het Walcherse landschap terug te brengen. De fijnmazige structuur van percelen, krekken, landweggetjes en hagen werd hierbij op grotere schaal gereconstrueerd, waardoor de openheid toenam. Hoger gelegen delen van Walcheren en een aantal historische buitenplaatsen zijn opnieuw ingericht met hagen, halfhoge, opgaande boomstructuren en erfbeplanting. Verder zijn tienduizenden bomen aangeplant langs (voormalige) krekken, op zogenoemde overhoeken en in nieuwe bossen. De herstelde dorpen werden onderling beter verbonden. Ze boden goede huisvesting en nieuwe voorzieningen voor agrarische medewerkers op Walcheren. Hiernaast is de verkeersinfrastructuur aangepast aan de moderne verkeerseisen. En uiteraard profiteerde Walcheren van de infrastructurele verbeteringen die de Deltawerken brachten.

Economische belangen voorop

Vanuit oogpunt van economisch herstel kregen bestaande en nieuwe agrarische bedrijven alle ruimte. Doordat het zwaartepunt op het agrarisch bedrijf lag, was er minder ruimte voor recreatief ruimtegebruik dan Staatsbosbeheer beoogde. Bij de herverkaveling veranderde het land van vele versnipperde stukjes grond in een mozaïek van grote blokvormige kavels. De boerderijen en woningen uit de wederopbouwperiode liggen vooral in het centrale deel van het eiland. Schaalvergroting betekende dat een deel van de boeren hun bedrijf moest beëindigen; een ander deel van de boeren en arbeiders vertrok naar de nieuwe Noordoostpolder.

- 1 Oude boerderij met wederopbouwschuur en -rippenhok in Sint Janskerke
- 2 Landbouw in Domburg, 1953
- 3 Voorbeeld van een behouden Motte
- 4 Recreatie werd meer geconcentreerd aan de kust, met bungalowparken als Breezand en nieuwe bossen in het duingebied
- 5 Noodwoningen, 1946
- 6 Bomen vormen schermen tegen de wind
- 7 Boerderij en woning in Koudekerke, 1968
- 8 Grotendeels in traditionele vormen herbouwde boerderij in Meliskerke
- 9 Geallieerde bombardementen bij Westkapelle, 1944

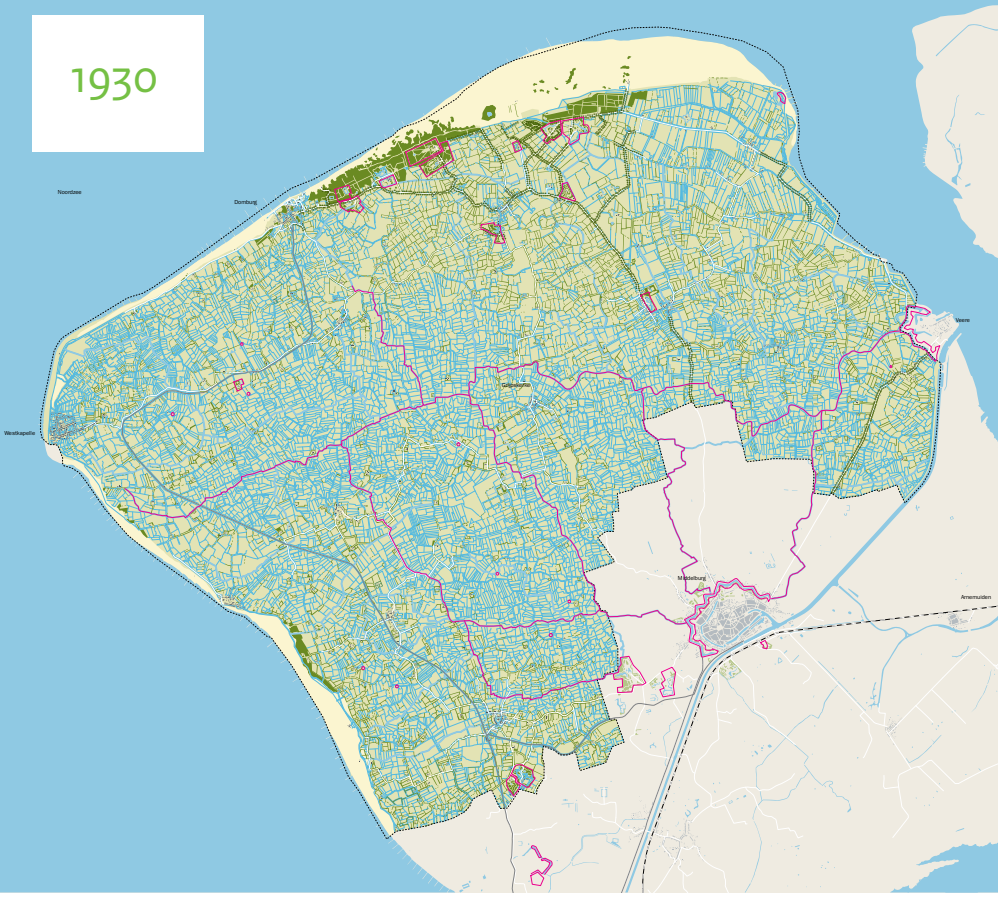
Colofon

Tekst Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed / Ontwerp en-publique.nl

Kaarten Must / Foto cover ZBJ Planbureau en Bibliotheek van Zeeland / Beeldbank Zeeland

1930

2010

